

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
УНИВЕРСИТЕТСКИ ЦЕНТЪР ПО УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО
ЛАБОРАТОРИЯ ЗА АНАЛИЗИ И ПРОУЧВАНИЯ**

ДОКЛАД

**С РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ НА
МНЕНИЕТО НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ В ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ,
СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” ОТНОСНО
ОБУЧЕНИЕТО В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА**

София, 2022г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	4
2. Представяне на изследването	4
2.1. Обща характеристика на обекта на изследването	6
3. Основни резултати	7
3.1. Мнения на преподавателите за учебния процес в електронна среда	7
3.1.1. Организация и посещаемост на учебните занятия в електронна среда	8
3.1.2. Причини за нередовно посещение и начини за мотивация на студентите	10
3.2. Преподавателските мнения относно работата в електронна среда	13
3.2.1. Оценки на преподавателите за ресурсите и компетенциите, необходими при обучението в електронна среда	13
3.2.2. Преподавателите за основните трудности, съпътстващи работата им в електронна среда.....	14
3.2.3. Отражението на работата в електронна среда върху научния живот на преподавателите.....	16
3.2.4. Положителни и отрицателни страни на работата в електронна среда, начини за мотивация на преподавателите	18
3.3. Нагласи на преподавателите за бъдещо протичане на учебния процес и възстановяване на присъствената форма на обучение.....	23
3.4. Удовлетвореност на преподавателите от работата на ръководството на Исторически факултет по време на обучението в електронна среда и препоръки към него.....	25
4. Обобщение	29
5. Приложения	33
5.1 Приложение 1: Едномерни процентни разпределения на данните	33
5.2 Приложение 2: Нерадактирани отговори на преподавателите относно начините за повишаване на мотивацията на студентите за по-редовно участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда (въпрос 9).....	38
5.3 Приложение 3: Нерадактирани отговори на преподавателите относно какво определят за свой успех и съответно неуспех (или какво виждат като	

положителна/отрицателна страна) по време на работата си в електронна среда през периода на пандемията (Въпрос 4)	42
5.4. Приложение 4: Нередактирани отговори на преподавателите относно начините за повишаване на мотивацията им за по-редовно участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда (въпрос 10)	51
5.5. Приложение 5: Предложения, забележки и препоръки на преподавателите към ръководството на Исторически факултет (въпрос 17).....	54
5.6. Приложение 6: Нередактирани отговори на преподавателите в позиция "Друго (моля, посочете)" във въпроси 1 и 3	57

1. Въведение

Докладът представя емпирични данни и аналитични резултати от анкетно проучване на мнението на преподавателите в Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ относно протичане на обучението в електронна среда. Проучването е проведено по заявка на деканското ръководство в периода 11–22.02.2022 година. Анкетната карта е предложена за попълване на всички щатни преподаватели в Исторически факултет.

2. Представяне на изследването

Целта на проведеното социологическо изследване е да се проучат мненията и оценките на преподавателите в Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ за работата им в електронна среда.

За да се проучи мнението на преподавателите е използвана web-базирана анкетна карта, попълвана в удобно време от респондентите. Този начин на провеждане на изследването е и единственият възможен в настоящата епидемична обстановка.

Социологическата анкета е съставена специално за целта на изследването от Лабораторията за анализи и проучвания към Университетския център по управление на качеството. Въпросникът съдържа общо седемнадесет въпроса. Тринадесетте затворени въпроса се отнасят до: организацията, посещаемостта на учебните занятия в електронна среда и причини за нередовно включване на студентите в занятията; разполагане с необходимите ресурси и компетенции за провеждане на дистанционно преподаване, и изпитвани трудности по време на работа в електронна среда; оценка на работата на ръководството на Исторически факултет по време на дистанционното обучение; отражение върху научния живот на преподавателите; отражение на продължителните онлайн занятия върху резултатите от обучението; нагласи за начина на протичане на учебния процес в бъдеще и към възстановяване на присъствената форма на обучение. В затворените въпроси са използвани номинални и бални скали.

Чрез включените в картата четири открити въпроса е търсено мнението на преподавателите за това, кое определят като свой успех/неуспех или какво виждат като положителна/отрицателна страна от работата си в електронна среда, как би могла да се повиши мотивацията както на студентите, така и на преподавателите за по-редовно

участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда, предложения, забележки и препоръки към деканското ръководство.

В анкетната карта са включени и въпроси за академичните характеристики на преподавателите и трудовия им стаж.

Основните резултати от доклада са разделени в четири точки. В първа точка е представена информацията, получена от отговорите на анкетирания преподаватели за учебния процес, протичащ в електронна среда. В началото са разгледани мненията на респондентите в каква посока се развиват резултатите от обучението от продължителните онлайн занятия. Анализът в тази част продължава с въпроси, касаещи организацията на учебните занятия - как преподавателите са предпочели да протичат учебните часове и как преценяват посещаемостта на своите студенти. Тук са разгледани и възможните причини за нередовно посещение на учебните занятия като наред с това е предложен и открит въпрос, в който академичната общност да сподели своето мнение как би могла да се повиши мотивацията на обучаващите се за по-редовно посещение на онлайн часовете и подобряване качеството на обучение.

Във втората точка са анализирани данните, отнасящи се до оценките на преподавателите за работата им в електронна среда. Представени са и преподавателските оценки относно ресурсите и компетенциите, с които разполагат при провеждане на занятията в електронна среда и трудностите, които имат във връзка с това. Друг проучен акцент от работата на преподавателите в електронна среда е отражението, на работата в електронна среда върху техния научен живот. Тази точка съдържа и обобщение от споделените в свободен текст мнения на преподавателите какво определят като свой успех или неуспех по време на работата си в дигитална среда. Представени са и данните от друг открит въпрос, отнасящ се до начините за мотивация на самите преподаватели за по-редовно провеждане на учебните занятия и подобряване качеството на обучение.

В третата точка са включени нагласите на преподавателския състав как биха желали да продължи учебния процес, ако това зависеше от тях и мнението им относно възстановяването на присъствената форма на обучение.

В последната, четвърта точка на основните резултати се съдържат преподавателските мнения, свързани с оценките им относно работата на ръководството на Исторически факултет по време на електронното обучение и са анализирани споделените предложения, препоръки и забележки към него.

Пълните и нередактирани мнения на преподавателите от четирите открити въпроса са представени в Приложения 2, 3, 4 и 5 към доклада.

При анализа на емпиричните данни са използвани статистически методи за изследване на зависимостите и връзките между отделните променливи чрез методите хи квадрат-анализ, дисперсионен анализ и двумерни разпределения. За значими се приемат тези стойности, чието равнище на значимост е $p < 0,05$.

2.1. Обща характеристика на обекта на изследването

На поканата за участие в изследването към 77 щатни преподаватели от Исторически факултет се отзоваха 53, което е 68,8% от общия брой, до които е разпратена анкетата.

Разпределението по пол на преподавателите, включили се в изследването, е следното:

- мъже – 49,0%
- жени – 51,0%

Според заеманите академични длъжности анкетираните се разпределят както следва:

- професори – 21,2%
- доценти – 21,2 %
- гл. асистенти – 53,8%
- асистенти – 1,9%
- преподаватели – 1,9%

Според трудовия си стаж анкетираните от Софийския университет преподаватели се разпределят в следните групи:

- до 10 години – 25,0%
- от 11 до 20 години – 32,7%
- от 21 до 30 години – 13,5%
- над 31 години – 28,8%

Поради факта, че заеманите академични длъжности не са равностойно разпределени, при анализа на данните не са търсени и откроявани различия в отговорите

на респондентите по този признак. Получените данни са анализирани на базата различия в мненията на анкетираните преподаватели по трудов стаж.

3. Основни резултати

3.1. Мнения на преподавателите за учебния процес в електронна среда

От началото на епидемичната обстановка, учебният процес беше неколккратно реорганизиран през академичните години - обикновено стартира присъствено, преминава през "смесен" тип и продължава от разстояние, в електронна среда. Ако трябва да направим равносметка за изминалите две години на пандемия, по всяка вероятност преобладава периодът на дистанционно обучение. От изследователска гледна точка е важно мнението на преподавателите как тази проточила се "неприсъствена" форма на учебния процес се отразява на резултатите от обучението. Данните от този въпрос са представени в графика 1.

Графика 1

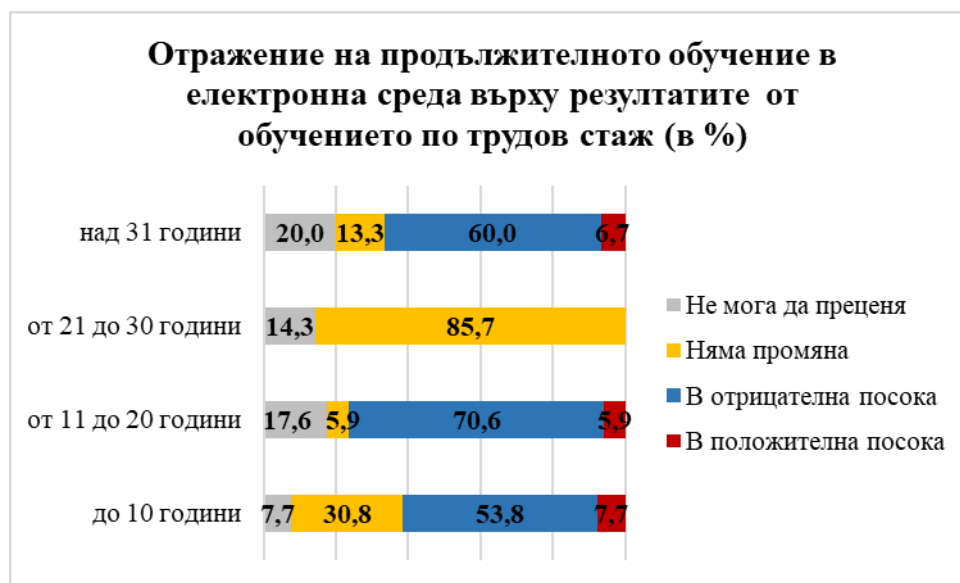
Мнозинството преподаватели смятат, че продължителната електронна форма като начин на провеждане на занятията се отразява отрицателно на резултатите от обучението. На фона на 53,8% от преценяващите, че дистанционното обучение върви в отрицателна посока, едва единици от преподавателите са определили влиянието на електронната среда като отразяваща се положително на резултатите от обучението.

Според 25,0% от анкетираните ефективността на усвояване на материала при двете форми е еднаква. Делът на преподавателите-историци, които не са успели да определят в каква посока се отразяват продължителните онлайн занятия е 15,4%.

Трудовият стаж диференцира мнението на преподавателите относно това как се отразяват продължителните онлайн занятия върху резултатите от обучението. На графика 2 са показани различията в мненията на преподавателите по този въпрос. Като цяло преподавателите с различен стаж в Софийския университет смятат, че дългия период на занятията в електронна среда влияе отрицателно на резултатите от обучението. Изключение правят респондентите с трудов стаж от 21 до 30 години, според по-голямата част от които няма промяна. В тази група по трудов стаж, обаче попадат малко преподаватели, поради което на това различие трябва да се гледа съвсем условно.

Графика 2

3.1.1. Организация и посещаемост на учебните занятия в електронна среда

Анализът в тази подточка от доклада продължава с данните от въпроса "Каква е организацията, която Вие сте създали за провеждането на Вашите учебни занятия в дигитална среда?", за да видим по какъв начин преподавателите от Исторически факултет са избрали да провеждат своите занятия дистанционно и има ли сред тях такива, които не успяват да се справят с този начин на преподаване. Няма респонденти, които да са декларирали, че не провеждат занятия в електронна среда. Това е добър знак, че академичния състав на Исторически факултет е успял да се справи с

предизвикателствата, на които ги постави пандемията, за да продължи учебния процес. Според данните, поместени в таблица 1, на практика всички анкетираните провеждат своите занятия чрез живо включване през наличните платформи (само един преподавател не е маркирал този отговор). Друг предпочитан начин от преподавателите за осъществяване на контакт със студентите е изпращане на материали по електронна поща. По-рядко избран от лекторите е варианта за качване на предварително изготвен запис в дадена платформа.

Таблица 1

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТГОВОРИТЕ НА АНКЕТИРАНИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ НА
ВЪПРОСА КАКВА Е ОРГАНИЗАЦИЯТА, КОЯТО СА СЪЗДАЛИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА
УЧЕБНИТЕ ЗАНЯТИЯ В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА (В %)

Каква е организацията, която са създали за провеждане на занятията:	%
Чрез живо включване през платформи	98,1
Чрез качване на предварително изготвен запис в платформи	11,3
Чрез изпращане на материали по електронна поща	39,6
Не провеждам занятия в електронна среда	-
Общо:	149,0

Забележка: Сборът на процентите е повече от 100,0%, тъй като въпросът позволява повече от един отговор.

Описаните начини от преподавателите в позиция "Друго" в по-голямата си част допълват изброените в таблицата позиции. Представяме ги в пълния им вид в Приложение 6.

На таблица 2 са представени данните от въпроса как определят анкетираните преподаватели редовното участие на студентите в учебните онлайн занятия. Мнозинството от респондентите считат, че техните възпитаници се включват редовно във всички или в повече от половината занятия, провеждани в електронна среда. Този извод се налага за студентите и от двете образователно - квалификационни степени: "бакалавър" и "магистър".

Таблица 2

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТГОВОРИТЕ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ НА ВЪПРОСА
ВКЛЮЧВАТ ЛИ СЕ РЕДОВНО СТУДЕНТИТЕ ВЪВ ВОДЕНИТЕ ОТ ТЯХ УЧЕБНИ
ЗАНЯТИЯ (В %)

	Редовно във всички занятия	В повече от половината занятия	В по-малко от половината занятия	Не се включват изобщо в занятията	Не провеждам занятия в електронна среда	Не преподавам в тази програма	Общо:
Студентите от ОКС "Бакалавър"	50,9	37,7	9,4	1,9	-	-	100,0
Студентите от ОКС "Магистър"	50,9	17,0	11,3	-	1,9	18,9	100,0

Забележка: Неотговорилите са 0,0%.

Проверихме дали мненията за включването в on-line занятията се влияят от трудовия стаж на преподавателите. Не се наблюдават статистически значими различия в отговорите на преподавателите с различен трудов стаж - преобладават големите дялове на смятащите, че студентите и от двете образователни степени се включват редовно в различните начини на провеждане на неприсъствено обучение.

3.1.2. Причини за нередовно посещение и начини за мотивация на студентите

Анкетираните посочват най-често работата на студентите успоредно със следването като причина за нередовното им включване в учебните занятия. Над две пети посочват, че на обучаващите се не им допадат занятията в електронна среда, а 40,8% от анкетираните смятат, че липсва мотивация за учене у някои от студентите им. Дялове под една десета са получили твърденията, че на бъдещите историци не им е интересно в час (8,2%) и са на ясно, че ще издържат изпита при всички случаи (4,1%). Единици са тези анкетирани, за които технически причини възпрепятстват студентите им за редовно участие в обучението в електронна среда.

Таблица 3

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТГОВОРИТЕ НА АНКЕТИРАНИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ НА
ВЪПРОСА КАКВИ СА ПРИЧИНИТЕ СТУДЕНТИТЕ ДА НЕ ПОСЕЩАВАТ РЕДОВНО
УЧЕБНИТЕ ЗАНЯТИЯ (В %)

Причини за не редовно посещение на студентите:	%
Работят	71,4
Не им е интересно в час	8,2

Не са мотивирани да учат като цяло	40,8
Знаят, че така или иначе ще си вземат изпита	6,1
Нямат технически средства за обучение в електронна среда	4,1
Не им допадат занятията в електронна среда	44,9
Не мога да преценя	6,1
Общо:	181,6

Забележка: Сборът на процентите е повече от 100,0%, тъй като въпросът позволява повече от един отговор.

В позиция "Друго" трима от преподавателите са отговорили, че студентите им посещават редовно учебните занятия и за тях този въпрос е нерелевантен. Част от споделените мнения са по-скоро допълнение към изброените позиции, но са изказани и мнения като: *"Тези, които не се включват, не биха идвали на лекции и в присъствена форма на обучение."*, *"занятията могат да бъдат записани и гледани в удобно за тях време, без да участват в тях"*. Написаното от преподавателите в позиция "друго" е представено в Приложение 6.

Обособените по групи преподаватели спрямо своя трудов стаж дават различни оценки единствено по отношение на твърдението, че студентите не са мотивирани да учат като цяло. По-често с това твърдение са се съгласявали преподавателите с трудов стаж в Университета до 10 години - 69,2%. След тях с дял 40,0% са колегите им със стаж от 11 до 20 години.

За мотивацията на студентите по време на електронното обучение се отнася и следващия разгледан въпрос. Предложихме на преподавателите да споделят в отворен въпрос по какъв начин биха могли да бъдат стимулирани студентите за по-редовно участие в дистанционните занятия. От попълнените анкетата 53-ма преподаватели - 75,4% са изразили мнение по този въпрос.

Опитахме да групираме предложенията на преподавателите за това как да бъдат мотивирани студентите за по-редовното им участие в неписъствените учебни занятия. Две от очертаните групи са събрали най-големи дялове, които условно озаглавихме "задължения и контрол" и "приобщаване, поощряване и поддържане на интерес". В първата група попадат мнения като *"трябва да има административна принуда"*, *"Чрез даване на повече индивидуални задачи и поддържането на високи критерии на изпитите"*, *"Задължителни лекции и упражнения."*, *"редовен контрол"*, *"Трябва да им се поставят задачи; да им се изпраща литература: крайната оценка да бъде обвързана с участието им в обучението"*. Втората включва: *"Личното ми мнение е, че е нужна*

емоционална ангажираност и даване на постоянна обратна връзка на студентите за напредъка им.", "Осигуряване на информация и съдействие за практика на най-добрите студенти в практики и стажове по проектни дейности и при партньорски организации. По този начин ще могат да практикуват придобитите в тази среда умения и да преценят от собствен опит какви професионални предимства им е осигурило това обучение", "Чрез стимулиране към повече игри от типа на историческото моделиране."

На второ място по дял са мненията, че най-добрият начин за мотивиране на студентите е връщането в присъствена форма на обучение. Те могат да се обобщят със следното описание: *"Електронното обучение не може да замени обучението в нормална, естествена среда"*.

Следващата група по натрупан дял е тази, на смятащите, че средата няма значение - независимо по какъв начин се провеждат занятията, мотивираните студенти ще посещават редовно учебните часове: *"Студентите имат сходна мотивация за работа при присъствено и неприсъствено обучение.", "Действително мотивираните студенти обикновено нямат нужда от повишаване на мотивацията независимо каква е средата, в която се обучават. За тези които са незаинтересовани по принцип - средата (електронна или реална), също така няма съществена роля.", "Не мисля, че трябва да има някаква специална мотивация - ако са мотивирани да учат, могат да го правят и в електронна форма. Можем само да ги стимулираме, като самите ние като преподаватели показваме сериозно отношение към преподаването в каквато и да е форма."*

На четвърто място по натрупан дял са отново две групи. Едната обхваща защитниците на мнението, че е редно формата на учебните занятия да бъде поне от смесен тип. Според тях би било полезно за мотивацията на студентите ако имат регулярни "живи" срещи помежду си и със своите преподаватели: *"...С цел да се преодолее макар и в ограничен мащаб социалната изолация, може би факултетното ръководство да въведе възможността веднъж месечно студентите от всеки отделен випуск да се събират в ботаническата градина. Така няма да се губи чувството за жив контакт на студентите с техните преподаватели.", "Опитът ми от изминалите четири семестъра online показва, че комбинацията от хибридни форми - периодични срещи на живо, е единственият инструмент за подобряване на участието и мотивацията.", "Поне веднъж месечно да се провежда и присъствено занятие."*

Другата група с подобна честота на изразените мнения е тази на споделили мнението, че няма какво да се направи по отношение на мотивацията на студентите: *"Не е възможно да бъде постигнато това..."*.

Преподавателите са изказали и мнения, че *"мотивацията зависи от личната убеденост на студентите"* и *"качеството на обучението е относително добро, студентите участват с желание"*.

Пълните и нередактирани отговори на този въпрос са поместени в Приложение 2.

3.2. Преподавателските мнения относно работата в електронна среда

3.2.1. Оценки на преподавателите за ресурсите и компетенциите, необходими при обучението в електронна среда

Преминаването към дистанционно обучение наложи нови начини на провеждане на учебните занятия. След първоначалния шок и неизбежното реструктуриране на учебния процес, стана ясно че не всички са еднакво подготвени за новите изисквания. Преди извънредното положение не всички от преподавателите бяха запознати с модерните образователни дигитални платформи и начините на преподаване в тях. И ако към днешна дата електронното обучение се провежда, то това до голяма степен се дължи на огромните усилия на академичния състав. Резултатите, представени в таблица 4 са показателни - преподавателите в Исторически факултет се чувстват подготвени от гледна точка на компетенции и са предприели мерки по отношение на ресурсите за протичане на нормален учебен процес дори и в електронна среда.

Таблица 4

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТГОВОРИТЕ НА АНКЕТИРАНИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ НА ВЪПРОСА ДАЛИ РАЗПОЛАГАТ С ОПРЕДЕЛЕНИ РЕСУРСИ И КОМПЕТЕНЦИИ (В %)

Ресурси и компетенции:	Да	По-скоро да	По-скоро не	Не	Не мога да преценя	Общо:
Надеждна (лична или служебна) техника (компютър, лаптоп)	69,8	28,3	1,9	-	-	100,0
Бърза интернет връзка	62,3	34,0	3,8	-	-	100,0
Компютърни умения (работа с Microsoft Office пакет)	79,2	20,8	-	-	-	100,0

Умения за работа с платформи	64,2	35,8	-	-	-	100,0
Умения за работа със специфични програми и платформи, използвани от Университета, необходими при онлайн обучението	60,4	32,1	3,8	-	3,8	100,0

От данните в таблицата по-горе се вижда, че мнозинството отговори са концентрирани в положителната част на скалата, като по-високите дялове за всички твърдения са в най-категоричната степен. С най-голям дял е компетенцията "компютърни умения". Преподавателите, умеещи да работят с пакета на Microsoft Office са близо четири пети. На второ място по дял е ресурсът "надеждна техника". Най-нисък дял (макар и над 50,0%) са събрали уменията за работа със специфичните университетски програми, свързани с онлайн обучението.

Няма статистически значими различия в отговорите на преподавателите, разпределени в групи по трудов стаж относно различните твърдения в този въпрос.

3.2.2. Преподавателите за основните трудности, съпътстващи работата им в електронна среда

По време на работата в електронна среда е нормално преподавателите да се сблъскват с едни или други проблеми. За мнозинството от академичния състав в Исторически факултет на Софийския университет няма ситуации, които да създават постоянно проблеми. Конкретните данни са в таблица 5.

Таблица 5

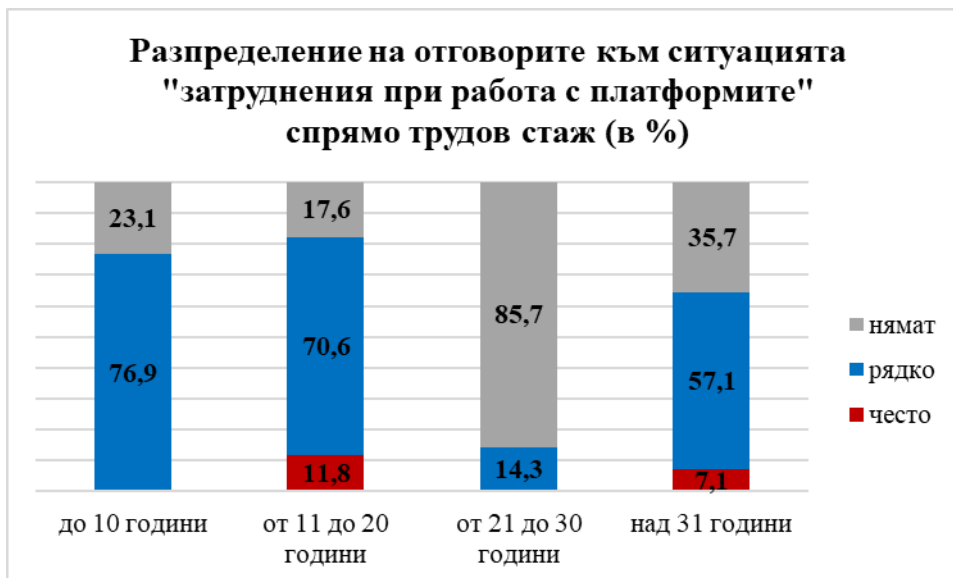
**РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ
НА АНКЕТИРАНИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ СПОРЕД ТРУДНОСТИТЕ, КОИТО
СРЕЩАТ В ПРОЦЕСА НА ПРЕПОДАВАНЕ В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА (%)**

Ситуации	Непрекъснато	Често	Понякога	По-скоро рядко	Не съм имал (а) трудности	Не се отнася до мен	Общо
Технически трудности за включване в дистанционните занимания (ненадеждна техника, недобра Интернет връзка)	1,9	7,5	30,2	41,5	17,0	1,9	100,0
Затруднения при работата с платформите	-	5,7	30,2	28,3	34,0	1,9	100,0
Липса на информация за отговорни лица при необходимост от съдействие	-	5,7	11,3	30,2	49,1	3,8	100,0
Затруднения при комуникацията с електронната администрация, свързани с учебния процес	1,9	7,5	7,5	22,6	54,7	5,7	100,0

За да проверим дали има различие в мненията за проблемите, които срещат по време на работата си преподавателите, обединихме степените „непрекъснато“ и „често“ в една група на често имащи трудности, а позициите "понякога" и "по-скоро рядко" - в рядко срещащи трудности, като същевременно изключихме от анализа отговора "не се отнася до мен". С така обединените позиции, при първите две предложени ситуации (технически трудности и затруднения при работа с платформи) преобладава дялът на преподавателите, рядко имащи трудности. При останалите две - липса на информация за отговорни лица при необходимост от съдействие и затруднения при комуникацията с електронната администрация, свързани с учебния процес по-големите дялове са при позицията "нямат трудности".

Преподавателите с различен трудов стаж се различават в честотата на посочване на затруднението, което изпитват при работата с платформи. Разпределението на отговорите е онагледено в графика 3.

Графика 3

Както ясно се вижда от графиката, при групите, разделени по трудов стаж преобладава дялът на рядко имащите затруднения преподаватели при работата с различните платформи. Изключение е групата преподаватели с трудов стаж в Университета от 21 до 30 години, където най-висок е дялът на респондентите неизпитващи такива затруднения. Единици има сред анкетираните, които често имат проблеми, свързани с ползването на платформи. Те са в групите на преподавателите, работещи в Университета от 11 до 20 години и над 31 години.

3.2.3. Отражението на работата в електронна среда върху научния живот на преподавателите

На анкетираните преподаватели предложихме да оценят по скала от 2 до 6 (където шест е най-високата, а две – най-ниската оценка) как продължителната работа в електронна среда се отразява върху някои аспекти на техния научен живот. Резултатите от този въпрос под формата на средни оценки, подредени по низходящ ред, са представени на таблица 6. В тази таблица стандартното отклонение показва степента на единомислие (респ. разногласие) при оценяването на аспектите на научния живот. По-ниските стойности на стандартното отклонение изразяват по-голямо единомислие, а по-високите – по-големи различия в оценките.

Таблица 6

ОЦЕНКИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ЗА ОТРАЖЕНИЕТО НА ПРОДЪЛЖИТЕЛНАТА РАБОТА В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА ВЪРХУ НАУЧНИЯ ИМ ЖИВОТ (СРЕДНИ ОЦЕНКИ)

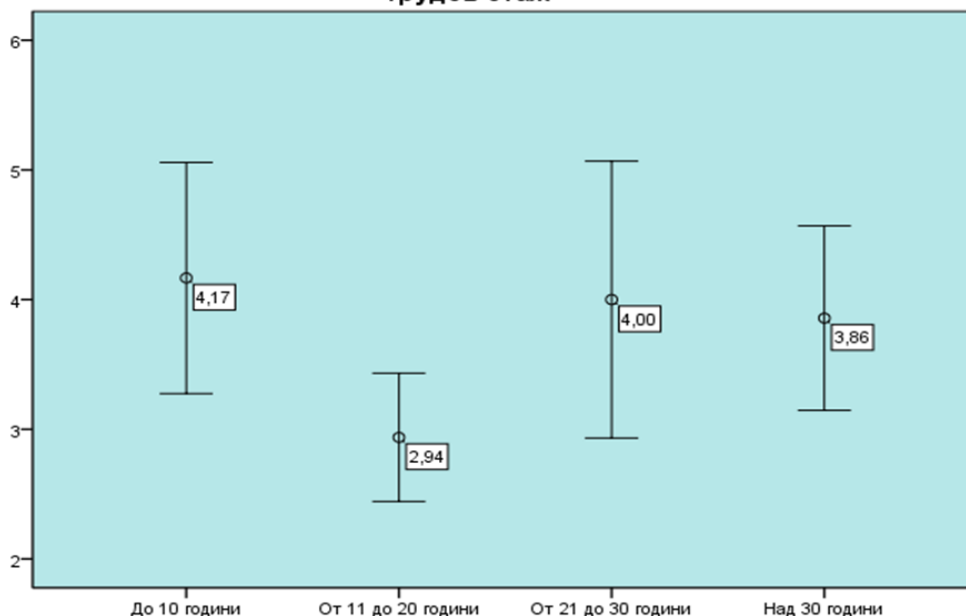
Аспекти	Средна оценка	Стандартно отклонение
Възможности за представяне на изготвен труд	4,14	1,29
Достъпа до ресурси (Университетска библиотека, електронна база данни)	3,98	1,33
Качеството	3,92	1,05
Периодичност	3,84	1,09
Контактите с други звена	3,70	1,28

Според получените данни на този въпрос можем да заявим, че неприсъствената форма на обучение е дала отражение и върху научния живот на академичната общност в Исторически факултет. Средните оценки и на петте предложени аспекта от научния живот са около 4,00 - т.е. в една неутрална позиция. Възможностите по време на електронна среда за представяне на своите трудове са получили най-висока средна оценка от преподавателите. Според анкетираните, от прекъсването на присъствената форма на обучение най-ощетени са контактите им с другите звена.

При този аспект от научния живот - взаимодействието с други звена са и единствените различия в мненията на преподавателите според трудовия стаж. Както е показано на графика 4, преподавателите със стаж в Университета от 11 до 20 години са поставяли най-ниски оценки на възможностите за общуване с други звена по време на пандемия. Най-високи оценки на този аспект са поставяли колегите с трудов стаж до 10 години. Но трябва да подчертаем, че при всички групи, разделени спрямо периода на работа в Университета, са високи стойностите на стандартното отклонение, т.е. наблюдаваме големи различия в оценките вътре в самите групи.

Графика 4

Средна оценка и стандартно отклонение на контактите с други звена по трудов стаж

3.2.4. Положителни и отрицателни страни на работата в електронна среда, начини за мотивация на преподавателите

В този раздел на доклада са включени два от свободните въпроси от анкетата. Първият се отнася до мнението на преподавателите за това какво определят за свой успех и респективно неуспех или какво биха могли да изтъкнат като положителна и съответно отрицателна страна по време на работата си в електронна среда. От взелите участие в анкетата преподаватели, 46 са изразили своите оценки - както положителни, така и отрицателни за продължилото с години дистанционно обучение.

Положителните страни и постигнатите успехи са групирани в няколко точки и са подредени според броя на натрупаните мнения по дадена тема. Част от споделените мнения по точки са:

1. Възползване от преимуществата, които предлага онлайн средата и платформите:

- ✓ " ... Възползвах се от повишените технически възможности на Мудъл в сравнение с доста аналоговата среда в нашите аудитории. ... "

- ✓ *"...Като позитив на онлайн обучението отчитам възможностите за представяне на проекти и студентски разработки със споделен екран, което пресъздава конферентна среда и е полезен опит за студентите..."*
- ✓ *"... Мисля, че обучението в електронна среда дава много добри възможности за самостоятелна работа, тъй като студентите имат литература, в повечето случаи презентация и конкретно задание по определена тема, докато в аудитория обичайно са пасивни слушатели."*
- ✓ *" Платформата облекчава значително работата ми. "*
- ✓ *" ...сред един от малкото плюсове на работата в дистанционна среда е възможността да визуализираш (под формата на презентации например) - карти, фотографии, документи , филми. Каквато възможност в аудиториите без техника е невъзможно..."*
- ✓ *" В електронна среда успявам да предложа много повече документален материал през различни източници и платформи към лекциите и упражненията..."*
- ✓ *"Чрез платформите за онлайн обучение, студентите имат свободен и лесен достъп до дигитализирана литература, която се качва на платформата за всяко занятие..."*

2. Активна комуникация със студентите, възможност да участват повече студенти в учебния процес:

- ✓ *" ...много по-активна комуникация със студентите по всяко време и от всяко място ..."*
- ✓ *" Умението да бъдат мотивирани студентите да се обучават при тези извънредни обстоятелства."*
- ✓ *"Най-голям успех при работата ми в онлайн среда е установяването на емоционална връзка с по-голямата част от посещаващите студенти. Знаете, отношенията преподавател-студент (особено когато става дума за упражнения) са ключови за поддържането на мотивацията. Отношението им към подхода ми на работа е позитивно и отчетливо"*

заявено. Виждам, че им е приятно да изпълняват задачите си и усещам неудобството им, когато са неподготвени. Много ме радва когато успеем да постигнем дискусия."

- ✓ *" Положителна е възможността част от студентите да се включват в лекции и упражнения от работното си място. "*
- ✓ *"Разполагам с презентации по всички теми от лекционните си курсове, които предоставям на студентите. Възлагайки им индивидуални задачи за работа, мисля, че мотивирам желание за работа и натрупване на личен опит в изследователската работа.*
- ✓ *" Успех е ангажирането на много от студентите в активно участие поне в отделни занятия чрез подготовка и представяне на теми от тяхна страна..."*

3. Работа в домашни условия, пестене на време, повече време за подготовка:

- ✓ *" Положителното е спестеното време от пътуване до работното място и възможността да се отдели повече време за научна дейност.."*
- ✓ *" Една от положителните страни на електронното обучение е, че преподавателят разполага с повече време за подготовка, което води до качествено допълване и актуализация на лекционни курсове..."*
- ✓ *"...работа от вкъщи."*

Преподавателите от Исторически факултет са давали и други положителни оценки за протичащото в електронна среда обучение, различни от групирани по-горе. Сред тях са: *"запазването на здравето на студентите и преподавателите в период на пандемия", "липсата на необходимост от допълнителна техника и на проблема за заетостта на аудиториите"*.

Някои от споделените мнения за отрицателните страни и отчетените неуспехи на преподавателите по време на обучението в електронна среда, групирани и подредени спрямо броя им, са:

1. Липсата на пряк контакт със студентите:

- ✓ " липсата на нормален контакт на живо не влияе благоприятно върху обучението."
- ✓ " ...определено се губи личният контакт, не знам как изглеждат повечето студенти и съответно по-малко познавам интересите им..."
- ✓ " ...Липсата на академична среда лишава студентите от пример и вдъхновение за разгръщане на потенциала им.."
- ✓ " ...Отрицателна страна е на първо място липсата на пряк контакт със студентите. Често дискусиата се провежда в чат, защото студентите нямат възможност да се включат с камера и микрофон и така комуникацията е много бавна и се губи истинската дискусия."
- ✓ " ...невъзможността да установя реален и пълноценен групов контакт с обучаемите (което нито една дигитална среда не позволява качествено), което ми пречи да преценявам реално нивото на разбирането на материала и нивото на заинтересованост на студентите..."
- ✓ " ...Най-сериозните негативи на дистанционното обучение в електронна среда са свързани с липсата на директен контакт между студентите от една страна и между студентите и преподавателя от друга страна..."

2. Слаба активност на студентите по време на занятия:

- ✓ " За мен негативите са може би най-вече във факта, че не си включват камерите и поради липса на контакт очи в очи не мога да преценявам кога слушат и разбират и кога трябва да сменя подхода и да обясня нещо допълнително и/или по друг начин. Не може да се състои истинска дискусия и рядко се включват с въпроси и мнения."
- ✓ " ...студентите не практикуват важни умения като дискурси в социална среда, работа в библиотека, както и незаинтересоваността или невъзможността на част от тях да се включват активно в семинарите"
- ✓ " ...Неуспех е, когато малка част от участниците са действително ангажирани..."

- ✓ *"...Тъй като част от студентите са на работа по време на занятията, за тази част представлява трудност включването на камера, или активното участие по микрофон в занятията, превръщайки ги в "слушатели"."*
- ✓ *"...Друг важен недостатък - и мой неуспех - е масовата пасивност на студентите по време на часовете, в които нямат презентации, както и липсата на визуален контакт. Това вероятно позволява на много от тях изобщо да не следят занятието, въпреки че формално "присъстват" на него."*

3. Технически пречки:

- ✓ *"...Отрицателна страна - спиране на тока, лоша интернет връзка...."*
- ✓ *"технически затруднения"*
- ✓ *"Отрицателна страна - проблем с наличната техника (лична)."*
- ✓ *"...техническата бариера понякога е непреодолима..."*

4. Изморяващ, потискащ процес, отразяващ се отрицателно на здравето:

- ✓ *"все по-затормозяващо..."*
- ✓ *"Този начин на работа е потискащ и за двете страни."*
- ✓ *"...бърза умора пред компютъра, особено след третия или четвъртия подред час."*
- ✓ *"...Очите ми вече съвсем ме болят!"*
- ✓ *"...ние с част от колегите от катедрата сме на практика ок. 18/24 ч. пред компютрите, което е не просто нездравословно, но дори съсипеващо нашето здраве."*

По-рядко изтъквани отрицателни страни на обучението в електронна среда, но споделени от преподавателите са: *"непознаването на редица детайли в дейностите по платформите"*, *"технологичното осигуряване на процеса изцяло зависи от личните възможности на преподавателя (личен компютър, договор за интернет достъп, собствен софтуер и т.н.)"* и *"трудно се организират изпитни сесии"*.

Всички описани от преподавателите силни и слаби страни на обучението в присъствена форма са представени без редакционна намеса в Приложение 3 към доклада.

Вторият свободен въпрос, част от този раздел на доклада, включва вижданията на преподавателите как може да се повиши тяхната мотивация за по-редовното участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда. Две трети от анкетиранияте преподаватели са споделили своето мнение по този въпрос. Най-често като начин на мотивация респондентите виждат в **получаването на допълнителни стимули и ресурси**: *"по-сериозни технически ресурси и компенсации за разходите, които имат, поради работата в домашни условия", "свободен достъп до библиотечните ресурси", "по-високо заплащане", "предоставяне на лаптопи"*. На второ място, на база споделените мнения е желанието за **организиране на курсове и обучения**: *"НАВРЕМЕННИ И РЕАЛНИ курсове за работа с платформите, предлагани от Университета", "провеждане на задължителни обучителни курсове за преподавателите", "обучителни семинари"* и **личната отговорност и самодисциплина**: *"Личната отговорност на всеки един от нас е водеща", "отговорност и самодисциплина"*. Трето място - **контрол и санкции**: *"чрез материално санкциониране за тези, които не водят изобщо часове в електронна среда", "по-строг контрол и санкции за тези, които не си взимат часовете."*, **мотивирани студенти, студентските оценки**: *"по-мотивирани студенти", "по-редовно студентско присъствие", "оценките на студентите биха могли да са сериозен стимул.", "аз изпитвам най-голяма мотивация, когато отчитам напредък при студентите. Когато те са пасивни се демотивирам."*

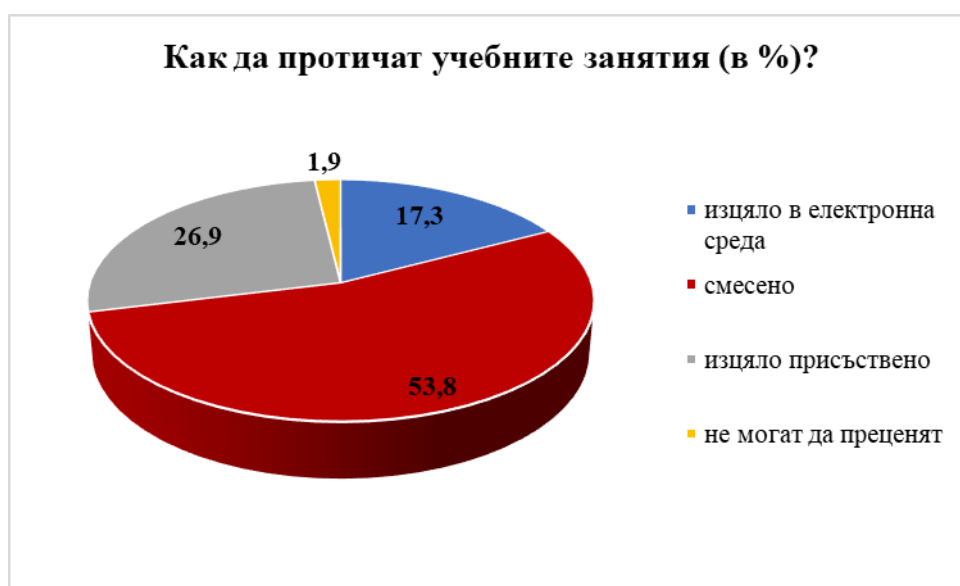
Изказани са и други мнения относно начините на мотивация на преподавателите - те, наред с пълните и нередактирани отговори на този въпрос, са поместени в Приложение 4.

3.3. Нагласи на преподавателите за бъдещо протичане на учебния процес и възстановяване на присъствената форма на обучение

Помолихме преподавателите хипотетично да си представят, че решението за протичането на учебните занятия зависи единствено от тях и ги попитахме какво би било

то. Резултатите показват, че по-голямата част от преподавателите, включили се в изследването биха предпочели смесената форма на протичане на учебните занятия. Желание за възстановяване на изцяло присъствената форма на обучение са изразили 26,9% от анкетираните. За продължаване на учебните часове в електронна среда са се обявили 17,3% от преподавателите в Исторически факултет. Разпределението на отговорите по отношение на това, ако зависи от тях, как биха решили да протичат учебните занятия, е показано в графика 5.

Графика 5

Според данните, получени от въпроса "Ако това е единственото условие, за да се възстанови изцяло присъствената форма на обучение, склонни ли сте да изпълните изискванията за зелен сертификат/допълнителни тестове?", мнозинството от преподавателите в Исторически факултет са готови да го направят. Делът на анкетираните, които не са декларирали такава готовност е малко над една пета. Данните са показани в графика 6.

Графика 6

3.4. Удовлетвореност на преподавателите от работата на ръководството на Исторически факултет по време на обучението в електронна среда и препоръки към него

На преподавателите е предложено да изразят по 6-степенна скала доколко са съгласни с определени твърдения, отнасящи се до работата на ръководството на Исторически факултет по време на електронното обучение. Съгласието с така формулираните положителни твърдения означава, че респондентите са удовлетворени от положените усилия от деканското ръководство, а несъгласието с тях е индикатор за организационни проблеми в процеса на електронното обучение.

При всички твърдения, отнасящи се до работата на ръководството на Исторически факултет в епидемична обстановка преобладават положителните оценки и то в най-категоричната степен. Най-висок дял абсолютно съгласие, преподавателите от факултета са поставили на твърдението, че ръководството *осигурява необходимите курсове за подобряване на компетенциите, свързани с учебния процес в електронна среда.*

Не се наблюдават натрупвания в степента за напълно несъгласие към нито едно от изброените твърдения. При групиране на двете степени "изцяло несъгласен" и "по-скоро несъгласен" в една степен на несъгласие, което би означавали и критична оценка,

най-голям е делът несъгласие за твърдението "съдейства с осигуряване на техника за нормалното протичане на учебния процес", но и то е под една десета.

Резултатите от разпределенията на преподавателските мнения за всички твърдения относно работата на ръководството на Исторически факултет за годините в пандемия са представени на таблица 7.

Таблица 7

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА АНКЕТИРАНИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ СПОРЕД МНЕНИЕТО ИМ ЗА РАБОТАТА НА РЪКОВОДСТВОТО НА ИФ ПО ВРЕМЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО ОБУЧЕНИЕ, ИЗРАЗЕНО КАТО СТЕПЕН НА СЪГЛАСИЕ С ПОСОЧЕНИТЕ ТВЪРДЕНИЯ (В %)

Твърдения за работата на ръководството на ИФ:	Изцяло съгласен	По-скоро съгласен	Нито съгласен, нито несъгласен	По-скоро не-съгласен	Изцяло не-съгласен	Не мога да преценя	Общо
Работата му по време на обучението в електронна среда е прозрачна	43,4	30,2	7,5	1,9	3,8	13,2	100,0
Действията му по време на дистанционното обучение са публични	45,3	32,1	5,7	5,7	1,9	9,4	100,0
Осигурява достъп до дигитални ресурси	34,0	24,5	13,2	3,8	3,8	20,8	100,0
Съдейства при възникнали проблеми с достъпа до дигитални ресурси	43,4	26,4	3,8	3,8	1,9	20,8	100,0
Осигурява необходимите курсове за подобряване на компетенциите, свързани с учебния процес в електронна среда	47,2	18,9	15,1	3,8	-	15,1	100,0
При необходимост, съдейства с осигуряване на техника за нормалното протичане на учебния процес	32,1	7,5	15,1	5,7	3,8	35,8	100,0

Преподавателите от Исторически факултет с различен трудов стаж в Университета са изразявали сравнително по еднакъв начин удовлетвореността от работата на своето ръководство.

На преподавателите е предложен и отворен въпрос, отнасящ се до предложенията, препоръките и забележките на респондентите към ръководството на факултета. Този въпрос дава възможност да се събере непосредствена и откровена информация по предмета на изследването и чрез него обикновено се улавят проблеми, които не са предвидени в анкетната карта, но са важни за респондентите. От анкетираните преподаватели, около една трета са дали своите предложения, препоръки и забележки към деканското ръководство.

Сред изказаните предложения и препоръки са:

- ✓ *"Закупуване на интерактивни дъски и аудио-визуална техника за всяка аудитория, компютърна зала за провеждане на тестове в електронен формат."*
- ✓ *" бих очаквал ръководството по-твърдо да застава на страната на науката, все пак сме университет."*
- ✓ *"...Деканското ръководство да изнесе церемонията по посрещане на първокурсниците в този малък зелен рай в центъра на София, може да се разшири и доразвие като концепция..."*
- ✓ *"Според мен е нужно да потърсим начин и да покажем на студентите, че са значими. В електронна среда академичната принадлежност е трудна за долавяне, особено ако ежедневието на студентите протича по същия начин по-който е протичало и преди приемането им в Университета. Ако успеем да изместим фокуса от изпитите и оценките към познанията и уменията, трупани по пътя, това би бил огромен успех за обучението в електронна среда."*
- ✓ *"Според мен трябва да има яснота и планиране по-отрано за формата за провеждане на обучението..."*
- ✓ *"Ръководството на ИФ трябва приеме единна политика по отношение на обучението - засилен контрол!"*
- ✓ *"Да се поддържа възможност за използване на втора платформа, както е в момента Зоот, за което съм благодарна на деканското ръководство! Да се осигури възможност за хибридно участие на студентите, за да може при повишаване на заболяемостта, особено в края на зимния семестър, да не идват полуболни и да заразяват своите колеги и нас."*

- ✓ *"... важните съобщения, касаещи работата на всички преподаватели се препращат не само до ръководителите на катедри, а до всички преподавател лично...поднови съществуващата преди ок. 6 години практика решенията на ФС да се правят публични (чрез страницата на ИФ или чрез таблата на етажа на ИФ) като се оповестява протокола от заседанията (вкл. обсъждания, гласувания и т.н.)... да направи допитване и за научния живот (и продукцията, вкл. качествено ѝ оценяване и популяризиране) в неприсъствена среда... да се осъществява адекватен контрол върху хигиената на етажа на ИФ в условия на пандемия - ремонтираните тоалетни не се почистват редовно, няма елементарни дезинфектанти и т.н.",*
- ✓ *" Мисля че е редно да минем към присъствено обучение при спазване на мерките..."*
- ✓ *"имахме изпратени заявки за технически средства, свързани с преподаването в електронна среда, които все още не са получени. Проблеми има с работата на СУСИ при попълването на оценките - много често системата се изключва и всичко започва отново. При възобновяване на присъственото обучение да се вземат мерки за реална дезинфекция на помещенията - през есента изобщо нямаше такава. Преподавателите да имат възможност в условията на пандемия да направят собствен избор за преподаването - в присъствена или електронна форма..."*
- ✓ *"Да се улесни достъпа до повече електронни ресурси."*

Един от взелите участие в анкетата преподаватели е предпочел да отправи препоръка към ректорското ръководство: *"...да поеме отговорност при взимането на решения , а не да прехвърля това върху факултетите"*.

Изразено е мнение и по отношение на самото проучване, за което създателят на анкетата искрено благодари: *" Въпросите е необходимо да бъдат структурирани в два плана: дидактометричен и психометричен. В голяма част от въпросите се съдържат внушения и преекспонирана предварително зададена позиция"*.

Другите споделени мнения към работата на деканското ръководство са с оценъчен (изцяло положителен знак) и пожелателен характер: *"Считам, че в създалата се*

ситуация винаги са взимани адекватни и гъвкави решения. Благодаря на ръководството на факултета за проявената, в този период, професионална емпатия и компетентностно - ориентирани управленски решения.", "... ръководството се справя чудесно в тези ненормални условия.", "Да действат в същия дух и още по-решително, приятелски и с разбиране към всеки член на състава.", "...деканското ръководство начело с доц. Мира Маркова прави всичко по силите си за да помага на колегите в тази нелека ситуация.", "Желяя успех при справянето със сложната ситуация и се надявам, че скоро ще има възможност за провеждане на присъствено обучение".

Всички свободно изказани мнения по този въпрос са представени не редактирани в Приложение 5.

4. Обобщение

Резултатите, представени в доклада са обобщени на базата на регистрирани чрез електронна анкетна карта мнения на 53 щатни преподаватели от Исторически факултет, което е 68,8% от общия брой, до които е разпратена анкетата.

- Мнозинството преподаватели смятат, че **продължителната електронна форма като начин на провеждане на занятията се отразява** отрицателно на резултатите от обучението. На фона на 53,8% от преценяващите, че дистанционното обучение върви в отрицателна посока, едва 5,8% от преподавателите са определили влиянието на електронната среда като отразяваща се положително на резултатите от обучението. Според 25,0% от анкетиранияте ефективността на усвояване на материала при двете форми е еднаква. Делът на преподавателите, които не са успели да определят в каква посока се отразяват продължителните онлайн занятия е 15,4%.
- Според данните, на практика всички анкетирани **провеждат своите занятия** чрез живо включване през наличните платформи. Друг предпочитан начин от преподавателите за осъществяване на контакт със студентите е изпращане на материали по електронна поща. По-рядко избран от преподавателите е варианта за качване на предварително изготвен запис в дадена платформа.
- Мнозинството от респондентите считат, че **бъдещите истории се включват редовно във всички или в повече от половината занятия, провеждани в**

електронна среда. Този извод се налага за студентите и от двете образователно - квалификационни степени: "бакалавър" и "магистър".

- Относно **причините, поради които някои студенти не се включват редовно в учебните занятия**, анкетиранияте посочват най-често работата на студентите успоредно със следването. Над две пети посочват, че на обучаващите се не им допадат занятията в електронна среда, а 40,8% от анкетиранияте смятат, че липсва мотивация за учене у някои от студентите им. Дялове под една десета са получили твърденията, че на бъдещите историци не им е интересно в час (8,2%) и са наясно, че ще издържат изпита при всички случаи (4,1%). Единици са тези анкетирани, за които технически причини възпрепятстват студентите им за редовно участие в обучението в електронна среда..
- По отношение на въпроса **как да бъдат мотивирани студентите за по-редовното участие в занятията**, провеждани в електронна среда, две групи са събрали най-големи дялове - "задължения и контрол" и "приобщаване, поощряване и поддържане на интерес". На второ място по дял са мненията, че най-добрият начин за мотивиране на студентите е връщането в присъствена форма на обучение. Следващата група по натрупан дял е тази, на смятащите, че средата няма значение - независимо по какъв начин се провеждат занятията, мотивираните студенти ще посещават редовно учебните часове. На четвърто място са отново две групи. Едната обхваща защитниците на мнението, че е редно формата на учебните занятия да бъде поне от смесен тип, а другата - че няма какво да се направи по отношение на мотивацията на студентите.
- Преподавателите в Исторически факултет се **чувстват подготвени от гледна точка на компетенции и са предприели мерки по отношение на ресурсите** за протичане на нормален учебен процес дори и в електронна среда. Мнозинството отговори са концентрирани в положителната част на скалата, като по-високите дялове за всички твърдения са в най-категоричната степен. С най-голям дял е компетенцията "компютърни умения". Преподавателите, умеещи да работят с пакета на Microsoft Office са близо четири пети. На второ място по дял е ресурсът "надеждна техника". Най-нисък дял (макар и над 50,0%) са събрали уменията за работа със специфичните университетски програми, свързани с онлайн обучението.

- За мнозинството от академичния състав в Исторически факултет на Софийския университет няма **ситуации, които да създават постоянно проблеми**. При обединени позиции, при ситуациите - технически трудности и затруднения при работа с платформи преобладава делът на преподавателите, рядко имащи трудности. При останалите две - липса на информация за отговорни лица при необходимост от съдействие и затруднения при комуникацията с електронната администрация, свързани с учебния процес по-големите дялове са при позицията "нямат трудности".
- Според получените данни **неприсъствената форма на обучение е дала отражение и върху научния живот на академичната общност** в Исторически факултет. Средните оценки и на петте предложени аспекта от научния живот са около 4,00. Възможностите по време на електронна среда за представяне на своите трудове са получили най-висока средна оценка от преподавателите. Според анкетираните, от прекъсването на присъствената форма на обучение най-ощетени са контактите им с другите звена.
- Като **положителни страни и постигнати успехи** по време на работата им в електронна среда преподавателите са посочили: възползването от преимуществата, които предлага онлайн средата и платформите, активната комуникация със студентите, възможността да участват повече студенти в учебния процес, работата в домашни условия (пестенето на време, повече време за подготовка). Споделените мнения за **отрицателните страни и отчетените неуспехи на преподавателите по време на обучението в електронна среда** са: липсата на пряк контакт със студентите, слабата активност на студентите по време на занятия, техническите пречки, процес, отразяващ се отрицателно на здравето.
- Най-често като **начин на мотивация за самите преподаватели**, респондентите виждат в получаването на допълнителни стимули и ресурси. На второ място са две групи - желанието за организиране на курсове и обучения, и личната отговорност, и самодисциплина. Третото място е разделено от три групи - контрол и санкции, мотивирани студенти, студентските оценки.
- По-голямата част от преподавателите, включили се в изследването **предпочитат смесената форма на протичане на учебните занятия**. Желание за

възстановяване на изцяло присъствената форма на обучение са изразили 26,9% от анкетираните. За продължаване на учебните часове в електронна среда са се обявили 17,3% от преподавателите в Исторически факултет.

- Според данните, получени от въпроса "Ако това е единственото условие, за да се възстанови изцяло присъствената форма на обучение, **склонни ли сте да изпълните изискванията за зелен сертификат/ допълнителни тестове?**", мнозинството от преподавателите в Исторически факултет са готови да го направят. Делът на анкетираните, които не са декларирали такава готовност е малко над една пета.
- При всички твърдения, отнасящи се до **работата на ръководството на Исторически факултет в епидемична обстановка** преобладават положителните оценки и то в най-категоричната степен. Най-висок дял абсолютно съгласие, преподавателите от факултета са поставили на твърдението, че ръководството осигурява необходимите курсове за подобряване на компетенциите, свързани с учебния процес в електронна среда. Не се наблюдават натрупвания в степента за напълно несъгласие към нито едно от изброените твърдения.
- От анкетираните преподаватели, около една трета са дали своите **предложения, препоръки и забележки към деканското ръководство**. Част от споделените мнения имат оценъчен характер, но са отправени и конкретни препоръки и предложения, които ръководството на Исторически факултет би могло да вземе под внимание.

5. Приложения

5.1 Приложение 1: Едномерни процентни разпределения на данните

1. Каква е организацията, която Вие сте създали за провеждането на Вашите учебни занятия в дигитална среда?	
Чрез живо включване през платформи	98,1
Чрез качване на предварително изготвен запис в платформи	11,3
Чрез изпращане на материали по електронна поща	39,6
Не провеждам занятия в електронна среда	-
Общо	149,0

2. Включват ли се редовно студентите от различните програми в учебните занятия?	Редовно във всички занятия	В повече от половината занятия	В по-малко от половината занятия	Не се включват изобщо в занятията	Не провеждам занятия в електронна среда	Не преподавам в тази програма	Общо
Студентите от ОКС "Бакалавър"	50,9	37,7	9,4	1,9	-	-	100,0
Студентите от ОКС "Магистър"	50,9	17,0	11,3	-	1,9	18,9	100,0

3. Какви, според Вас са причините, поради които студентите не посещават редовно учебните занятия в електронна среда?	
Работят	71,4
Не им е интересно в час	8,2
Не са мотивирани да учат като цяло	40,8
Знаят, че така или иначе ще си вземат изпита	6,1
Нямат технически средства за обучение в електронна среда	4,1
Не им допадат занятията в електронна среда	44,9
Не мога да преценя	6,1
Общо	181,6

5. Разполагате ли с изброените подолу ресурси и компетенции?	Да	По-скоро да	По-скоро не	Не	Не мога да преценя	Общо
Надеждна (лична или служебна) техника (компютър, лаптоп)	69,8	28,3	1,9	-	-	100,0
Бърза интернет връзка	62,3	34,0	3,8	-	-	100,0
Компютърни умения (работа с Microsoft Office пакет)	79,2	20,8	-	-	-	100,0
Умения за работа с платформи	64,2	35,8	-	-	-	100,0
Умения за работа със специфични програми и платформи, използвани от Университета, необходими при онлайн обучението	60,4	32,1	3,8	-	3,8	100,0

6. Вие лично, колко често сте изпитвали следните трудности и проблеми по време на своята работа в електронна среда?	Непрекъснато	Често	Понякога	По-скоро рядко	Не съм имал (а) трудности	Не се отнася до мен	Общо
Технически трудности за включване в дистанционните занимания (ненадеждна техника, недобра Интернет връзка)	1,9	7,5	30,2	41,5	17,0	1,9	100,0
Затруднения при работата с платформите	-	5,7	30,2	28,3	34,0	1,9	100,0
Липса на информация за отговорни лица при	-	5,7	11,3	30,2	49,1	3,8	100,0

необходимост от съдействие							
Затруднения при комуникацията с електронната администрация, свързани с учебния процес	1,9	7,5	7,5	22,6	54,7	5,7	100,0

7. Какво е мнението Ви за работата на Ръководството на факултета по време на електронното обучение? В каква степен сте съгласни с всяко от изброените твърдения?	Изцяло съгласен	По-скоро съгласен	Нито съгласен, нито несъгласен	По-скоро не-съгласен	Изцяло не-съгласен	Не мога да преценя	Общо
Работата му по време на обучението в електронна среда е прозрачна	43,4	30,2	7,5	1,9	3,8	13,2	100,0
Действията му по време на дистанционното обучение са публични	45,3	32,1	5,7	5,7	1,9	9,4	100,0
Осигурява достъп до дигитални ресурси	34,0	24,5	13,2	3,8	3,8	20,8	100,0
Съдейства при възникнали проблеми с достъпа до дигитални ресурси	43,4	26,4	3,8	3,8	1,9	20,8	100,0
Осигурява необходимите курсове за подобряване на компетенциите, свързани с учебния процес в електронна среда	47,2	18,9	15,1	3,8	-	15,1	100,0
При необходимост, съдейства с осигуряване на техника за нормалното протичане на учебния процес	32,1	7,5	15,1	5,7	3,8	35,8	100,0

8. Как се отрази продължителната работа в електронна среда върху изброените аспекти на Вашия научен живот?	Положително	По-скоро положително	Нито положително, нито отрицателно	По-скоро отрицателно	Отрицателно	Без мнение	Общо
Качеството	7,5	18,9	35,8	26,4	7,5	3,8	100,0
Периодичност	3,8	20,8	30,2	18,9	11,3	15,1	100,0
Достъпа до ресурси (Университетска библиотека, електронна база данни)	18,9	9,4	32,1	18,9	15,1	5,7	100,0
Контактите с други звена	13,2	9,4	24,5	30,2	17,0	5,7	100,0
Възможности за представяне на изготвен труд	15,1	18,9	20,8	18,9	9,4	17,0	100,0

11. Как смятате, че продължителното обучение в електронна среда се отразява на резултатите от обучението?	
В положителна посока	5,8
В отрицателна посока	53,8
Няма промяна	25,0
Не мога да преценя	15,4
Общо	100,0

12. В настоящата ситуация на пандемия, ако си представим хипотетично, че решението за начина на провеждане на учебните занятия зависи от Вас, как бихте определили да протича той?	
Изцяло в електронна среда	17,3
Смесено (част от занятията в електронна среда, част - присъствено)	53,8
Изцяло присъствено (при спазване на всички противоепидемични условия)	26,9

Не мога да преценя	1,9
Общо	100,0

13. Ако това е единственото условие, за да се възстанови изцяло присъствената форма на обучение, склонни ли сте да изпълните изискванията за зелен сертификат/ допълнителни тестове?	
Да	71,2
Не	21,2
Не мога да преценя	7,7
Общо	100,0

14. Вие сте:	
Професор	21,2
Доцент	21,2
Гл. асистент	53,8
Асистент	1,9
Преподавател	1,9
Общо	100,0

15. Пол:	
Мъж	49,0
Жена	51,0
Общо	100,0

16. Вашият трудов стаж като преподавател в СУ “Св. Климент Охридски” е:	
До 10 години	25,0
От 11 до 20 години	32,7
От 21 до 30 години	13,5
Над 31 години	28,8
Общо	100,0

5.2. Приложение 2: Нерактирани отговори на преподавателите относно начините за повишаване на мотивацията на студентите за по-редовно участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда (въпрос 9)

1. чрез създаване на бакалавърски и магистърски програми за обучение в електронна среда
2. Мотивацията зависи от личната убеденост на студентите, че смислено това, с което се занимават.
3. като се премине в присъствено обучение
4. трябва да има административна принуда
5. Нямам проблем с познавателната мотивация на студентите. Въпросът е неправилно структуриран. Единият въпрос предполага и внушава една несъществуваща връзка, от гредище на дидактиката. Това са два въпроса. Качеството на процеса на обучение се обуславя от много други индикатори.
6. Студентите имат сходна мотивация за работа при присъствено и неприсъствено обучение.
7. Електронното обучение не може да замени обучението в нормална, естествена среда.
8. 1. Задължително изискване към студентите да си включват камери и микрофони в онлайн занятията, тъй като това създава усещането за физическо присъствие и фактическа ангажираност в учебния процес, който е двустранен. 2. С цел да се преодолее макар и в ограничен мащаб социалната изолация, може би факултетното ръководство да въведе възможността веднъж месечно студентите от всеки отделен випуск да се събират в ботаническата градина. Така няма да се губи чувството за жив контакт на студентите с техните преподаватели.
9. Личното ми мнение е, че е нужна емоционална ангажираност и даване на постоянна обратна връзка на студентите за напредъка им.
10. Повече интерактивни занимания в онлайн среда - създаване на дигитално съдържание под формата напр. на подкаст.
11. Не виждам начин как да стане, тъй като е непълноценен начин за получаване на висше образование

12. Организация на допълнителни виртуални събития, които стимулират общуването в курса и между курсовете. Това спомага за по-редовното присъствие и участие в обучението
13. Осигуряване на информация и съдействие за практика на най-добрите студенти в практики и стажове по проектни дейности и при партньорски организации. По този начин ще могат да практикуват придобитите в тази среда умения и да преценят от собствен опит какви професионални предимства им е осигурило това обучение
14. Като се премине в присъствена форма на обучение!
15. Може би със свободен достъп до библиотечните ресурси навсякъде и по всяко време.
16. Не знам, като за ваксинациите - да им дават по 75 лв. :)
17. Чрез даване на повече индивидуални задачи и поддържането на високи критерии на изпитите
18. Мисля, че мотивацията на студентите не е свързана с формата на обучение. Който е мотивиран да се обучава, ще се обучава, независимо от условията. Електронното обучение дори е предпочитано от студенти в магистърски програми, особено когато не живеят в София (в някои случаи - в България). Мотивира ги качественото образование и доброто отношение.
19. Чрез увеличаване тежестта на текущите оценки при формиране на цялостната оценка по даден предмет
20. Задължителни лекции и упражнения.
21. Мотивацията и желанието на първо място зависи от тях. На второ място, с изцяло живо присъствие на преподавателите в час
22. Това е въпрос на възпитание и навици за учене, които се изграждат продължително време.
23. Не, ни виждам как дистанционното обучение ще повиши мотивацията на когото и да било от студентите!
24. Действително мотивираните студенти обикновено нямат нужда от повишаване на мотивацията независимо каква е средата, в която се обучават. За тези които са незаинтересовани по принцип - средата (електронна или реална), също така няма съществена роля..

25. Опитът ми от изминалите четири семестъра online показва, че комбинацията от хибридни форми - периодични срещи на живо, е единственият инструмент за подобряване на участието и мотивацията.
26. Да им се дават редовно задачи през платформата и да се използват възможностите за индивидуалната обратна връзка, както и крайната текуща оценка в курса. Дори при провеждане на присъствено обучение това е добра възможност и помага, особено ако студенти са били възпрепятствани да присъстват в аудиторията.
27. Поне веднъж месечно да се провежда и присъствено занятие.
28. С работа върху повече автентичен документален материал, въвличане на студентите в негово анализиране и изграждане на изследователски текст.
29. Не виждам никакви начини за повишаване на студентската мотивация (вкл. и защото съм обсъждала с тях този въпрос), смятам, че колкото по-дълго се задържи т.нар. неприсъствена форма на обучение (която не е акредитирана при това!), толкова повече ще губим добрите студенти (в преносен и в буквален смисъл) в хуманитарните специалности
30. Трудно
31. редовен контрол
32. Да се разшири достъпът до научни платформи и електронни ресурси
33. Не е възможно да бъде постигнато това...
34. Според мен качеството на обучението е относително добро, студентите участват с желание .
35. Средата не мисля, че е определяща за тяхната мотивация.
36. Чрез стимулиране към повече игри от типа на историческото моделиране.
37. Трябва да им се поставят задачи; да им се изпраща литература: крайната оценка да бъде обвързана с участието им в обучението
38. Не мисля, че трябва да има някаква специална мотивация - ако са мотивирани да учат, могат да го правят и в електронна форма. Можем само да ги стимулираме, като самите ние като преподаватели показваме сериозно отношение към преподаването в каквато и да е форма.
39. Студентите трябва да се задължат да участват в занятията de visu (и евентуално да се осигури възможност на тези от тях, които нямат такава), защото

"скриването" им зад едно потребителско име силно намалява чувството им за отговорност за активно участие в учебния процес.

40. Да се намали административната работа при включване.

5.3. Приложение 3: Нерадактирани отговори на преподавателите относно какво определят за свой успех и съответно неуспех (или какво виждат като положителна/отрицателна страна) по време на работата си в електронна среда през периода на пандемията (Въпрос 4)

1. положително: много по-активна комуникация със студентите по всяко време и от всяко място
отрицателно: изключително времеемко, съпоставено с присъственото обучение, поради засилената активност на студентите, чувстващи се по-спокойни да задават многобройни въпроси.
2. Умението да бъдат мотивирани студентите да се обучават при тези извънредни обстоятелства.
3. все по-затормозяващо
4. Определено в електронна среда влизат само мотивираните студенти, които присъстват на лекциите, задават въпроси, участват активно, но те са около половината или под половината от студентите в курса. Смятам, че с качените ресурси - презентации, аудиозаписи на лекции, материали, книги и прочие се улеснява обучението дори и на тези, които нямат по определени причини /примерно работят/ да влязат в провежданите часове - съответно те могат да слушат запис на аудио лекцията, да изгледат презентацията на лекцията, да ползват качените материали за курса. Имам и обратна връзка, основно от магистри, но също и от бакалаври, които благодарят за тези възможности.
5. Преподава се с една и съща дидактическа технология. Това позволяват платформите. Силната страна е , че присъстват всички студенти и са активни в процеса на интеракция. Изпълняват се всички текущи задачи в срок и има възможност за по- голям контакт в план - индивидуални консултации.
За мен няма слаба страна на процеса на обучение.
6. Успях да запазя темпото на работа и да преподам това, което бих преподам и в нормална обстановка. Възползвах се от повишените технически възможности на Мудъл в сравнение с доста аналоговата среда в нашите аудитории. От друга страна - определено се губи личният контакт, не знам как изглеждат повечето студенти и съответно по-малко познавам интересите им. По-трудно е в онлайн среда да се включат в упражненията и по-малко мотивираните студенти, в повечето случаи се работи с малцината активни.

7. Смятам, че напълно успешно се справям със задачите си, но липсата на нормален контакт на живо не влияе благоприятно върху обучението. Електронното обучение може само да допълва, но не и да измести нормалното обучение в нормална жива среда.
8. В самото начало на пандемията (март-април 2020) за мен беше изпитание да се пренастроя за онлайн обучение. С помощта на по-младите и дигитално ориентирани колеги от катедрата преодолях първоначалния шок. Сега вече съм склонна да оценя работата си като успешна, тъй като - независимо от обстоятелствата - успявам да комуникирам активно с заинтересуваните студенти. Лошото е, че в опит да не губим тяхната мотивация, ние с част от колегите от катедрата сме на практика ок. 18/24 ч. пред компютрите, което е не просто нездравословно, но дори съсипващо нашето здраве.
9. Най-голям успех при работата ми в онлайн среда е установяването на емоционална връзка с по-голямата част от посещаващите студенти. Знаете, отношенията преподавател-студент (особено когато става дума за упражнения) са ключови за поддържането на мотивацията. Отношението им към подхода ми на работа е позитивно и отчетливо заявено. Виждам, че им е приятно да изпълняват задачите си и усещам неудобството им, когато са неподготвени. Много ме радва когато успеем да постигнем дискусия. Защото лошата, накъсана интернет връзка, присъстващи роднини, обучение от работното място и други фактори пречат на студентите да се отпуснат, да отговарят на въпроси и да изказват мнение. Когато това се преодолее и цялата група се ангажира, това е огромен успех. Като позитив на онлайн обучението отчитам възможностите за представяне на проекти и студентски разработки със споделен екран, което пресъздава конферентна среда и е полезен опит за студентите. Като негатив отчитам използването и представянето на готови чужди материали от някои студенти. А също липсата на посещения на библиотеки и живия контакт с преподавателите. Четенето от екран ангажира по-малко вниманието и запаметяването е по-неефективно. Липсата на академична среда лишава студентите от пример и вдъхновение за разгръщане на потенциала им.
10. Плюс е, че имахме възможност да работим с платформата zoom.
11. Успех: запазване на вниманието на студентите и тяхното присъствие
12. Отрицателна страна - спиране на тока, лоша интернет връзка. Положителна страна - работа от къщи.

13. Положителна страна - работата в електронна среда през периода на пандемията доведе до интензификация в прилагането на иновативни технологии и подходи в образователния процес; студентите започнаха много по-осъзнато и проактивно да се използват възможностите на дигиталната хуманитаристика в развитието си като професионалисти и изследователи.
- Отрицателна страна - технологичното осигуряване на процеса изцяло зависи от личните възможности на преподавателя (личен компютър, договор за интернет достъп, собствен софтуер и т.н.).
14. Много трудна мотивация за студентите, а и за мен да говоря пред камерата! Очите ми вече съвсем ме болят!
15. Част от студентите са дори по-редовни и по-активни в електронна среда, но друга част с времето се дезинтересират и постепенно разреждат посещенията, а вниманието им отслабва. Когато им пращам сканирани материали за подготовка и не е необходимо да ходят в библиотека, изпълняват поставените задачи по-редовно, но това ги демотивира и когато нямам какво да им пратя не се подготвят. За мен негативите са може би най-вече във факта, че не си включват камерите и поради липса на контакт очи в очи не мога да преценявам кога слушат и разбират и кога трябва да сменя подхода и да обясня нещо допълнително и/или по друг начин. Не може да се състои истинска дискусия и рядко се включват с въпроси и мнения.
16. Успех може да бъде задаването и изпълнението на конкретни задачи от всеки студент - например изготвяне на доклади с презентации по темата на семинарните занятия.
- Липсата на директен контакт и невъзможността за пълноценно общуване в присъствена среда са главните недостатъци.
17. Този начин на работа е подтискащ и за двете страни. Преподаването е като представление и живият контакт е много важен. Случвало ми се е да говоря по десет, петнадесет минути и някой от студентите да ми се обади по телефона и да каже: "Връзката прекъсна след ..нещо си.., сега какво да правим?:"
- Е, следва познатата магическа фомула "Рестартирай го и щъ се опрай"
- Вчера дойде на изпит докторант от НАИМ-БАН, който слуша курс от бак. програма като докторантски. Не можа да направи теста, защото слуша като "гост", а гостите не могат да правят тестове.
- Накратко - не е приятно!

18. успех - PowerPointPresentations

неуспех - трудно се организират изпитни сесии, което налага писането на реферати

19. Отрицателна страна е на първо място липсата на пряк контакт със студентите. Често дискусиите се провеждат в чат, защото студентите нямат възможност да се включат с камера и микрофон и така комуникацията е много бавна и се губи истинската дискусия. Положителна е възможността част от студентите да се включват в лекции и упражнения от работното си място. Като личен неуспех бих посочил факта, че същинска дискусия в електронна среда се получава трудно и не успявам да мотивирам студентите да бъдат по-активни.
20. Разполагам с презентации по всички теми от лекционните си курсове, които предоставям на студентите. Възлагайки им индивидуални задачи за работа, мисля, че мотивирам желание за работа и натрупване на личен опит в изследователската работа. Липсата на директна комуникация се отразява негативно и на двете страни. При включени камери обикновено качеството на връзката се влошава и общуването не е пълноценно.
21. Мисля, че обучението в електронна среда дава много добри възможности за самостоятелна работа, тъй като студентите имат литература, в повечето случаи презентация и конкретно задание по определена тема, докато в аудитория обичайно са пасивни слушатели. Проблем са малките възможности за истинска жива дискусия, за което електронната среда е по-скоро бариера.
22. Платформата облекчава значително работата ми. В дистанционното обучение участват повече студенти в сравнение с присъственото.
23. Отрицателна страна - лош интернет, спиране на тока; положителна страна - включват се студенти, които иначе няма да дойдат на лекции; работа от къщи.
24. Положителното е липсата на необходимост от допълнителна техника и на проблема за заетостта на аудиториите. Отрицателно е, че студентите не практикуват важни умения като дискусии в социална среда, работа в библиотека, както и незаинтересоваността или невъзможността на част от тях да се включват активно в семинарите
25. Работата в електронна среда е задължителна за академичното обучение, независимо от пандемията.

26. Ако под успех се разбира постижение (или предимство) - сред един от малкото плюсове на работата в дистанционна среда е възможността да визуализираш (под формата на презентации например) - карти, фотографии, документи , филми. Каквато възможност в аудиториите без техника е невъзможно.
27. Положителното: - възможностите които предоставят платформата Мудъл за споделяне на учебни материали, поставяне на индивидуални и групови задачи, текущо оценяване чрез тестове и въпроси;
Отрицателното: - Отсъствието на "жив" контакт със студентите с всички произтичащи от това негативи.
28. Успех е когато колегите представят презентации, които предизвикват оживени дискусии и показват умения за академична комуникация, полезни независимо от формата на семинарните занимания.
Неуспех е, когато малка част от участниците са действително ангажирани, а достъпът да другите е затруднен и техническата бариера понякога е непреодолима. Тогава комуникационните умения на преподавателя, както и системни опити за разширяване на кръга от участници обичайно завършва с неуспех.
29. Могат да се дават индивидуални задачи и литература през платформата Мудъл, да се следи изпълнението им и да се оценяват индивидуално за участие през семестъра.
Липсата на пряк контакт затруднява обратната информация и е трудно да прецени какво не са усвоили. Някои възможности за споделяне на екран и индивидуално визуализиране помагат на преподаването.
30. успех - постепенно нарастване на студентското присъствие
неуспех - липсата на пряк контакт.
31. В електронна среда успявам да предложа много повече документален материал през различни източници и платформи към лекциите и упражненията.
Не мога да установя студентите, които не отговарят на моите въпроси или провокации, по-мълчаливи са, дали имат някакъв напредък, успяват ли да разберат преподавания материал.

32. Така зададен, този въпрос е прекалено многостранен и едва ли ще получите подробни отговори!, което означава, че обобщението на отговорите няма да изиграе търсения ефект.

Като успех от неприсъствената форма на обучение смятам подобряването на системата за текущ контрол (чрез няколко индивидуални и колективни задачи) през семестъра, която стимулира студентите да полагат усилия и през семестъра, да формират умения за изготвяне на хронология, за отговор на проблемен въпрос, за работа в екип (за да не се атомизират съвсем като не се срещат в аудитория); в резултат на това всички получават стартова оценка преди сесията, което прави оценяването по-справедливо и адекватно, като същевременно могат да я надградят на самия изпит.

Като неуспех възприемам: 1. невъзможността да установя реален и пълноценен групов контакт с обучаемите (което нито една дигитална среда не позволява качествено), което ми пречи да преценявам реално нивото на разбирането на материала и нивото на заинтересованост на студентите; макар да имам повече от приличен свой дигитален архив, не винаги съм в състояние да предоставям в дигитализирана версия нужните ми научни материали за часовете си, особено за спецкурсовете в магистърската форма, а ръководството на ИФ не ми предоставя никакво съдействие в тази посока.

33. Дистанционното дигитално обучение демотивира студентите и не позволява качествено образование. Единственото положително е, че студентите могат да работят, докато симулират присъствие в лекциите. От това страдат старателните студенти, които нямат подходяща среда за развитие.

34. Електронното обучение е задължително за академични курсове, независимо от пандемията.

35. отрицателно:

- липсата на общуване с част от студентите

- технически затруднения

положително:

- много по-лесно споделяне на илюстративен материал и литература - както по време на час, така и като възможности за самоподготовка на студентите

36. Чрез платформите за онлайн обучение, студентите имат свободен и лесен достъп до дигитализирана литература, която се качва на платформата за всяко занятие.

Тъй като част от студентите са на работа по време на занятията, за тази част представлява трудност включването на камера, или активното участие по микрофон в занятията, превръщайки ги в "слушатели".

37. Като успех бих посочил придобиването на редица нови компютърни умения, които нашите колеги от други страни имат отдавна.
Като неуспех бих посочил чувството на бърза умора пред компютъра, особено след третия или четвъртия подред час.
38. Положителното е спестеното време от пътуване до работното място и възможността да се отдели повече време за научна дейност.
Отрицателното е загубата на мотивация у студентите и отчасти на преподавателите
39. Успех: Организирах добре занятията по дати, публикувах значителна научна литература по разглежданите теми, включително учебници, подготвих илюстративен материал за лекциите, справих се с провеждането на изпити под формата на тестове.
Отрицателни страни: Липсата на непосредствен контакт със студентите.
40. Активно използване на дигитални ресурси за обучение. Отрицателна страна - проблем с наличната техника (лична).
41. Като свой успех отчитам новите умения за работа с платформи като Мудъл, които са отдавна добре известни на колегите от Запад.
Като своя неуспех отчитам непознаването на редица детайли в дейностите по платформите.
42. оценявам като пропуск - по-трудна обратна връзка със студентите, по-трудно ги мотивирам да участват в дискусиите; не им поставям достатъчно задачи, които да ги стимулират да четат и разсъждават; в работата си бих могла да включа повече електронни ресурси.
43. Една от положителните страни на електронното обучение е, че преподавателят разполага с повече време за подготовка, което води до качествено допълване и актуализация на лекционни курсове. В допълнение към това преподавателят в електронна среда използва много повече аудио-визуални средства в образователния процес, което е трудно постижимо в аудиториите. Най-сериозните негативи на дистанционното обучение в електронна среда са свързани с липсата на директен контакт между студентите от една страна и между студентите и преподавателя от друга страна, което води до намаляване мотивацията у обучаемите. Рядко студентите вземат активно участие в часовете.

44. Положителната страна на работата в електронна среда е най-вече в запазването на здравето на студентите и преподавателите в период на пандемия. Разбира се, по този начин е възможно продължаване на преподаването, а качеството му зависи от чувството за отговорност и на двете страни. Които са били отговорни и инициативни при присъственото обучение, те са такива и в електронна среда. Нямам пропуснати лекции в бакалавърската и магистърската степен (дори и по технически причини!). Колегите се включваха редовно и част от тях реагираха на въпросите ми, както се случва и при присъствените лекции. При магистрите заниманията бяха повечето време с включени камери и от тяхна страна - от моя са винаги с включена камера. Много положителен момент в тази форма на обучение е възможността да се качват в Мудъл материали и използвах това много активно - сканирани статии и части от книги, видео материали, линкове към архивни документи. Всяка лекция е придружена с power point презентация. Така студентите имаха възможност да ползват на компютрите си пълен обем материали по всяка тема от конспекта. Що се отнася до негативите - те са в невъзможността да се следят реакциите на студентите на нашия разказ, да се водят и неформални разговори и да се осъществява и личен контакт, защото, както е известно, ние не само преподаваме, а и възпитаваме (поне се надявам, че го правим). Предполагам, че негативите за студентите (извън евентуалните технически пречки) може да са свързани с по-трудната концентрация пред екрана, но това го има при присъствените лекции и зависи от мотивацията на студентите. Що се отнася до възможностите им да контактуват с мен, струва ми се, че не са били оцетени, защото можеха да ми пишат през всички възможни платформи, както и да продължат разговорите с мен индивидуално след края на лекциите и това се случваше доста често, особено с магистрите. Трябва да отбележа, че част от студентите изрично споделяха, че са доволни от обучението в електронна среда, защото могат да се включват в лекциите, въпреки че са на работа, което би им било невъзможно при присъственото обучение. Що се отнася до изпитите - при мен винаги са с включена камера на студентите.
45. Успех е ангажирането на много от студентите в активно участие поне в отделни занятия чрез подготовка и представяне на теми от тяхна страна. Освен внимателен подбор на подходящи задания, това изисква и подбор и изпращане на извори и литература на всеки студент поотделно от страна на преподавателя, тъй като през периода на пандемията и електронното обучение повечето студенти са в родните си места и нямат пълноценен

достъп до библиотеки и ресурси. Това е ключов недостатък на електронното обучение, тъй като важно умение за студентите-историци е способността самостоятелно да откриват релевантна научна информация. Друг важен недостатък - и мой неуспех - е масовата пасивност на студентите по време на часовете, в които нямат презентации, както и липсата на визуален контакт. Това вероятно позволява на много от тях изобщо да не следят занятието, въпреки че формално "присъстват" на него.

46. Участието на почти всички студенти в обучението.

5.4. Приложение 4: Нередактирани отговори на преподавателите относно начините за повишаване на мотивацията им за по-редовно участие и подобрене на качеството на обучение в електронна среда (въпрос 10)

1. чрез провеждане на задължителни обучителни курсове за преподавателите
2. Личната отговорност на всеки един от нас е водеща.
3. отговорност и самодисциплина
4. с допълнителни обучения и разяснения на възможностите, които дава
5. За кой вид мотивация говорим? Ако е за познавателната мотивация, то тя е определена в професиограмата на всеки преподавател. Не е необходимо някои да мотивира допълнително преподавателя, за да изпълнява своите професионални задължения. по отношение на качеството на процеса на обучение със студентите може да се направят тематични квалификационни програми, но това е добре известно в андрагогиката.
6. Университетът се доказва като консервативна среда, повечето преподаватели не могат да пречупят навиците си и са изцяло против онлайн обучението (дори в риск за собственото си здраве). Не мисля, че това може да се промени.
7. С осигуряване на по-добри условия за труд, като например, преподавателите да получат по-сериозни технически ресурси и компенсации за разходите, които имат, поради работата в домашни условия.
8. Студентите да бъдат задължени да си включват камерите и микрофоните в онлайн занятията, което създава на преподавателя усещането, че пропадава на студенти, а не на "черни дупки", което сега може да е много демотивиращо..
9. Аз изпитвам най-голяма мотивация, когато отчитам напредък при студентите. Когато те са пасивни се демотивирам. Нямам решение.
10. По-сериозен контрол
11. Осигуряване на проактивна подкрепа в техническото подsigуряване на процеса (технически условия (хардуер и софтуер) и достъп до интернет, не за сметка на собствен бюджет). Бърз технически съпорт и кратки обучителни сесии при нужда от помощ. Разяснителна кампания за международните стандарти в преподаването на хуманитарни дисциплини, която ясно да демонстрира, че

дигиталните технологии всъщност са стандарт, чието прилагане всъщност не е функция само на пандемичната обстановка.

12. Присъствено обучение!
13. Може би със свободен достъп до библиотечните ресурси навсякъде и по всяко време.
14. предоставяне на лаптопи и обучителни семинари
15. На първо място чрез материално санкциониране за тези, които не водят изобщо часове в електронна среда
16. С финансови стимули/ограничения. В смисъл, че отказът от преподаване в електронна среда е на практика отказ да се изпълняват служебните задължения, което би трябвало да се отрази на заплащането.
17. С по-мотивирани студенти (:
18. Всеки отговаря за себе си.
19. Да си осигурят технически средства за работа в електронна среда - всички ние работим със собствени и заплащаме всичко, свързано с този тип обучение. 2/ Да се проведат НАВРЕМЕННИ И РЕАЛНИ курсове за работа с платформите, предлагани от Университета -нещо, което не се състоя. случи , макар това че това време е тревтова -. олдагани от изхолзвани от палота Ена
20. Едва ли е възможно.
21. За подобряване на качеството на преподаване, опитът ми показва, че когато в процеса е ангажиран преподавателски екип, тогава и трансфера на знание се случва по-лесно. Специфики на обучението в електронна среда го правят по-подходящ формат за магистърския етап.
22. Да се осигури технически възможността за хибридно преподаване - да има бърза и надеждна връзка в аудиторията, възможност за ползване на служебен компютър/лаптоп. Да се даде възможност при уважителни причини преподавателят да проведе часа си дистанционно вместо присъствено.
23. По-редовно студентско присъствие
24. С по-често споделяне на начините да се преодоляват трудностите, с общуване по проблемите на преподаването и обмяна на опит.
25. Мен лично нищо не ме мотивира за работа в тази среда, освен отговорността ми и понеже съм поставена безалтернативно в такива условия, бих искала

ръководството на ИФ поне да: 1. осигури възможност за бързо и качествено дигитализиране на научни ресурси по поръчка на преподавателя; 2. да се поинтересува колко от студентите в ИФ разполагат и ползват единствено смартфоните си, за да учат, вкл. да си пишат курсовите работи!; 3. да се поинтересува на колко от преподавателите се е наложило сами да си закупват нова техника и да си осигуряват бърза интернет връзка в домашни условия, за да си гледат работата съвместно!

26. Осигуряване на нужната техника (хардуер) и по-високо заплащане.
27. всеки отговаря за себе си
28. Да се разшири достъпът и абонаментът до лицензирани компютърни услуги и програми, осигуряващи нормалната дейност за подготовка на учебния процес. Голяма част от офис програмите имат абонамент, който трудно би бил заплащан от университетски преподавател. Такава добра практика беше направена с Офис 365, Zoom Licensed акаунтите, но например от значение за учебния процес е Adobe Acrobat DC Pro и др. подобни продукти.
29. По-строг контрол и санкции за тези, които не си взимат часовете.
30. моите впечатления са, че преподавателите съвместно изпълняват своите задължения.
31. Техническа грамотност
32. За това не смая и да си помисля.
33. Задължение на преподавателя е да направи всичко по силите му, за да може да предаде на студентите своите знания и принципи - независимо в каква форма е преподаването. Оценките на студентите биха могли да са сериозен стимул.
34. Чрез достатъчно технически обучения и осигуряване на нужните технически средства на колегите, които имат съответните затруднения.
35. Да се улесни използването на електронни ресурси.

5.5. Приложение 5: Предложения, забележки и препоръки на преподавателите към ръководството на Исторически факултет (въпрос 17)

1. Закупуване на интерактивни дъски и аудио-визуална техника за всяка аудитория, компютърна зала за провеждане на тестове в електронен формат.
2. като част от това ръководство, смятам, че полагаме максимум усилия за осъществяване на качествено обучение в електронна среда
3. "Нямам препоръки към ръководството на факултета. Считам, че в създалата се ситуация винаги са взимани адекватни и гъвкави решения. Благодаря на ръководството на факултета за проявената, в този период, професионална емпатия и компетентностно - ориентирани управленски решения. Препоръката ми е към автора на анкетната карта. Въпросите е необходимо да бъдат структурирани в два плана: дидактометричен и психометричен. В голяма част от въпросите се съдържат внушения и преекспонирана предварително зададена позиция."
4. На последното годишно общо събрание на факултета въпросът за скорошно преминаване към дистанционно обучение изобщо не бе повдигнат. Съответно само броени дни след това, присъственото обучение приключи със заповед на министъра. Нещо подобно се случи и през октомври 2020 г. С други думи ръководството трябва да приеме реалността, в която всички живеем и да не се опитва да крои планове, сякаш вирусът чака нас нещо да решим. Това неясно отношение тип "снишаване" засили и без това силната тенденция сред много колеги да се настоява твърдоглаво за задължително присъствено обучение, противно на всякаква медицинска логика. Това от своя страна се отрази на преподаването им в онлайн среда. С други думи, бих очаквал ръководството потвърдо да застава на страната на науката, все пак сме университет.
5. Нямам препоръки, ръководството се справя чудесно в тези ненормални условия.
6. В отговора на един от въпросите по-горе споменах за евентуални ежемесечни събирания (по випуски) в Ботаническата градина, където студентите да имат възможността за лични контакти помежду си, а и със своите преподаватели. Съобщавам го тук отново, защото ми се струва, че прекрасното решение на Деканското ръководство да изнесе церемонията по посрещане на

първокурсниците в този малък зелен рай в центъра на София, може да се разшири и доразвие като концепция. Отпадналите заради пандемията студентски куизове и работилници биха могли да бъдат изнесени там през април и май, а при хубаво време дори и през март.

7. Според мен е нужно да потърсим начин и да покажем на студентите, че са значими. В електронна среда академичната принадлежност е трудна за долавяне, особено ако ежедневието на студентите протича по същия начин по-който е протичало и преди приемането им в Университета. Ако успеем да изместим фокуса от изпитите и оценките към познанията и уменията, трупани по пътя, това би бил огромен успех за обучението в електронна среда.
8. Ръководството на ИФ трябва приеме единна политика по отношение на обучението - засилен контрол!
9. Според мен трябва да има яснота и планиране по-отрано за формата за провеждане на обучението. Останалите по-важни въпроси бяха засегнати до някаква степен в анкетата.
10. Препоръката е не към деканското, а към ректорското ръководство: да поеме отговорност при взимането на решения , а не да прехвърля това върху факултетите.
11. Да се поддържа възможност за използване на втора платформа, както е в момента Zoom, за което съм благодарна на деканското ръководство! Да се осигури възможност за хибридно участие на студентите, за да може при повишаване на заболяемостта, особено в края на зимния семестър, да не идват полуболни и да заразяват своите колеги и нас.
12. Да действат в същия дух и още по-решително, приятелски и с разбиране към всеки член на състава.
13. "1. Ще е стъпка към по-голяма прозрачност и демонстрация на адекватно колегиално отношения към цялата колегия, ако важните съобщения, касаещи работата на всички преподаватели се препращат не само до ръководителите на катедри, а до всички преподавател лично (съставяните еднократно на една обща мейл листа не би трябвало да е проблем и да отнема време - както напр. ни се честитят разни празници). 2. Ще представлява стъпка към по-голяма прозрачност и мисъл за общото развитие на ИФ, ако се поднови съществуващата преди ок. 6

години практика решенията на ФС да се правят публични (чрез страницата на ИФ или чрез таблата на етажа на ИФ) като се оповестява протокола от заседанията (вкл. обсъждания, гласувания и т.н.) 3. Наложително е да се помисли как по-скоро ИФ да се върне в присъствена форма на обучение. 4. Ако ръководството на ИФ мисли в перспектива за бъдещето на ИФ като научно звено, би било добре да направи допитване и за научния живот (и продукцията, вкл. качествено й оценяване и популяризиране) в неприсъствена среда, какъвто беше замисълът на моето (В. Рачева) предложение за анкетата; а също и как да спаси изтъняващите връзки с докторантите на ИФ и възможностите те да участват в пълноценен научен живот. 5. Наложително е да се осъществява адекватен контрол върху хигиената на етажа на ИФ в условия на пандемия - ремонтираните тоалетни не се почистват редовно, няма елементарни дезинфектанти и т.н. 6. Бих искала да получа копие от своята попълнена анкета."

14. Мисля че е редно да минем към присъствено обучение при спазване на мерките. Електронното обучение прозивежда некачествени кадри, отразява негативно на мотивацията на преподаватели и студенти и е вредно за институцията.
15. Предложения нямам, но искам да споделя наблюдението си, че деканското ръководство начело с доц. Мира Маркова прави всичко по силите си за да помага на колегите в тази нелека ситуация.
16. "Да напомня, че имахме изпратени заявки за технически средства, свързани с преподаването в електронна среда, които все още не са получени. Проблеми има с работата на СУСИ при попълването на оценките - много често системата се изключва и всичко започва отново. При възобновяване на присъственото обучение да се вземат мерки за реална дезинфекция на помещенията - през есента изобщо нямаше такава. Преподавателите да имат възможност в условията на пандемия да направят собствен избор за преподаването - в присъствена или електронна форма - без да се налага да дават обяснения за здравословните си проблеми."
17. Желая успех при справянето със сложната ситуация и се надявам, че скоро ще има възможност за провеждане на присъствено обучение.
18. Да се улесни достъпа до повече електронни ресурси.

5.6. Приложение 6: Нерадактирани отговори на преподавателите в позиция "Друго (моля, посочете)" във въпроси 1 и 3

Споделени мнения в позиция "Друго" на въпрос 1: Каква е организацията, която Вие сте създали за провеждането на Вашите учебни занятия в дигитална среда?

1. чрез качване на обучителни ресурси в създадените курсове в мудар платформата на СУ
2. Живото включване е във виртуална класна стая, обикновено онагледяван с презентация. Предварително качване в платформи на учебни материали, с които студентите, преди всичко магистрантите, да се запознаят предварително, а след това се обсъждат при живото включване.
3. Синхронното преподаване във виртуална зала е комбинирано с дигитални ресурси, подпомагащи образователния процес.
4. чрез текущи задания и тестове по всяка тема
5. Чрез индивидуални и колективни задачи през целия семестър, с обратна връзка от преподавателя
6. качване на материали на платформи

Споделени мнения в позиция "Друго" на въпрос 3: Какви, според Вас са причините, поради които студентите не посещават редовно учебните занятия в електронна среда?

1. всички влизат, дори и когато са на работа
2. Голямата част от студентите ми се включват редовно в онлайн занятията, но има единици, които системно отсъстват. Прави впечатление, че докато при първокурсниците се наблюдава висока мотивация за успешно начало на университетското им образование, като че при студентите от 3ти и 4ти курс се наблюдава сериозен спад в мотивацията за активно участие в онлайн обучението, защото - по техни думи - са загубили удоволствието от процеса на учене..
3. и на мен не ми допадат занятия в електронна среда

4. Вероятно различните студенти имат различни причини да не се включват. Тези, които не се включват, не биха идвали на лекции и в присъствена форма на обучение
5. занятията могат да бъдат записани и гледани в удобно за тях време, без да участват в тях
6. някои твърдят, че са демотивирани от неприсъствената форма на обучение
7. Моите студенти участват редовно в online занятията, затова не мога да посоча отговор на този въпрос. е излишен.
8. Колегите се включват редовно.